

С Т А Н О В И Щ Е

От доц. д-р Веселин Караатанасов, щатен преподавател в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Факултет по науки за образованието и изкуствата, катедра Музика, външен член на научното жури (на основание чл. 4 от ЗРАСРБ) по конкурс, обявен в Държавен вестник бр. 82 от 14 октомври 2022 г., стр. 69 (долу, дясно), за заемане на академична длъжност **професор**, потвърдена със заповед на Ректора на Националната музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“, София, и в съответствие с Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България — област Изкуства (8), професионално направление Музикално и танцово изкуство (8.3). Конкурсът се обявява с цел попълване нуждите на катедра „Теория на музиката“ от **професор по хармония**.

Заявление за участие в настоящия конкурс, адресирано до Ректора на Националната музикална академия, е подал само един кандидат — Николай Стефанов Градев, доцент д-р, дългогодишен щатен преподавател по хармония в горепосоченото висше учебно заведение.

1. Материали по конкурса

Предоставените документи от кандидата отговарят на съвкупността от посочените в закона минимални национални изисквания, регламентирани в условията и реда за заемане на академична длъжност **професор**, подробно описани в раздел IV, чл 29, ал. от 1-ва до 6-та на ЗРАСРБ, както и в Правилника за прилагането му, адаптиран към спецификата на Националната музикална академия.

Получих следните документи в дигитален формат:

- творческа автобиография;
- копие от Диплома за придобиване на образователна и научна степен ДОКТОР по направление 8.3 Музикално и танцово изкуство, издадена на 2 април 2013 г. от Института за изследване на изкуствата към Българската академия на науките;
- списък с всички публикации, вкл. тези, които са предвидени за участие в конкурса;
- справка за изпълнение на минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност професор по хармония към катедра „Теория на музиката“ в професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство, на основание чл. 3, ал. 1 от ЗРАСРБ;
- пълен списък с цитирания и препратки към съответните библиографски източници, описание на цитатите с точните им места и авторите, които се позовават на доц. д-р Николай Стефанов Градев;
- монография „Модално-тонални взаимодействия в музиката на Петко Стайнов“;
- служебна бележка, по чл. 67. ал 2 от Правилника на НМА за прилагане на ЗРАСРБ, удостоверяваща, че монографията е под печат;
- справка за научните приноси на кандидата;
- копие, удостоверяващо обявата по конкурса в Държавен вестник;
- списък с творческите изяви, допълнителни публикации и резултати от педагогическа дейност на кандидата в т.ч. от конференции, открити лекции и кръгли маси;
- участие в изследователската групата „История на музиката. Ново време“ в Института за изследване на изкуствата — БАН (1999 – 2008);
- участие в редакционни колегии;

- преподавателската и обществена дейност;
- членства в организации;
- награди за творчество от национални и професионални форуми и организации.

Всички гореописани документи, които доц. д-р Градев е представил за участие в конкурса за професор по хармония, са попълнени изрядно и в съответствие с изискванията, посочени в Правилника на Националната музикална академия „проф. Панчо Владигеров“ за прилагане на ЗРАСРБ.

2. Обща информация за кандидата. Преподавателска дейност

Николай Стефанов Градев, явяващ се като кандидат по настоящия конкурс за професор по хармония, с цел попълване нуждите на катедра „Теория на музиката“ към Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“ от хабилитирано лице от най-висок ранг, има висше музикално образование, завършено с отличие и със степен Магистър по теория на музиката. Дипломата му е издадена от същата образователна институция през 1990 г., а през 2012 получава образователна и научна степен Доктор по професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство от Института за изследване на изкуствата към БАН. Преподавател е по Хармония от 1990 г., както и по Въведение в теорията на музиката от 2017. Към настоящия момент продължава педагогическата си кариера и по двете дисциплини. Научноизследователската му дейност се фокусира основно върху теорията на музиката и хармонията.

3. Трудове, публикации и отличия

Представените материали от страна на кандидата включват на първо място хабилизационен труд, който ще бъде разгледан по-подробно в точка пет, както и 25 публикации, изцяло по тематиката на обявения конкурс. Всички те са с научноизследователска и приложна насоченост в сферата на музикалната теория и хармонията в частност. Списъкът включва:

- Модално-тонални взаимодействия в музиката на Петко Стайнов;
- Въведение в теорията на музиката. Учебник за студентите от I курс в ТКДФ на НМА „Проф. Панчо Владигеров“;
- Хармония. Практически курс. Диатоника. София: Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“;
- Метод за изследване на симетричните ладове;
- Модални аспекти на хармоническата функционалност в музиката на Петко Стайнов;
- Ладът като музикалнотеоретична категория;
- Зараждането на хемидитоновостта и Бетховен;
- Димитър Ненов и Александър Скрябин (2020) – един предизвикан паралел;
- Учебната дисциплина Въведение в теорията на музиката в контекста на българското начално музикалнотеоретично обучение;
- Въведение в теорията на музиката – система за едно начално знание;
- „Лъжливите последования извън пределите на строя“ и „кръговите модуляции“ на Римски-Корсаков – първият опит за теоретично обяснение на симетричните ладове;
- Хроматични форми на звуковисочинна симетрия в творчеството на П. И. Чайковски;
- Искра Рачева – колегата, ученият, приятелят;
- Симетрията като феномен на музикалното мислене на Димитър Ненов;

- Музикалният език като композиционно-стилистичен и теоретичен проблем (върху музикалното и словесното наследство на Димитър Ненов);
- Симетричноладовото музикално мислене на Димитър Ненов в Етюд за пиано № 1, Част I;
- Симетричноладовото музикално мислене на Димитър Ненов в Етюд за пиано № 1, Част II;
- Теоретична система на симетричните ладове (терминологичен апарат);
- Симетричноладовите творчески търсения на българските композитори – едно модерно решение на проблема за националното;
- „Търсене на новото, неказано дотогава“ – за историко-културния смисъл на Неновото симетричноладово музикално мислене;
- Симетричноладовото музикално мислене – емблема на творческите разбирания на Димитър Ненов за „търсене на новото, неказано дотогава“;
- Симетричните ладове в композиционната система на Димитър Ненов в контекста на еволюцията на европейското неомодално музикално мислене от края на XIX – началото на XX век;
- „... И търсене на новото, неказано дотогава“. Част I. Към изработването на хармонико-структурен метод за изследване творческото мислене на Димитър Ненов;
- Модалността в музикалното мислене на Петко Стайнов;
- Некласически състояния на тоналността в творчеството на Петко Стайнов (теоретико-методологично изследване върху хоровата музика на композитора).

Вида, имената на изданията, годините на посочените публикации, както и издателските им номера, са посочени в биографичната справка на

кандидата. Липсват каквито и да било закононарушения и такива от етичен характер, свързани с плагиатство по представените от страна на доц. д-р Николай Градев материали за анализ и оценка.

За своя принос в областта на музикалното изкуство колегата Градев е удостоен с редица престижни отличия, част от които са:

- Награда за музиколошко творчество „Книга на годината 2015“ за „Академичен форум Интегрална музикална теория 2013“ ;
- Грамота за принос в развитието на НМУ „Любомир Пипков“ и на българската музикално-педагогическа школа (2012);
- Грамота на Министерство на културата на Република България за принос в развитието на българската култура (2010).

4. Наукометрия

В съответствие със законовите разпоредби по чл. 67, ал 1 от Правилника на НМА „Проф. Панчо Владигеров“ за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България, кандидатът за професор трябва да покрива описаните в Приложение първо от същия закон:

- показатели от група А — 50 точки;
- показатели от група В — 100 точки;
- показатели от група Г — 150 точки;
- показатели от група Д — 80 точки;
- показатели от група Е — 120 точки.

Според приложените от кандидата документи по конкурса, имащи доказателствен характер, той покрива:

- по група А — 50 точки, колкото са необходими;

- по група В — 100 точки, колкото са необходими;
- по група Г — 180 точки, с 30 повече;
- по група Д — 225 точки, със 145 повече;
- по група Е — 180 точки, с 60 повече.

От това може да се направи изводът, че доц. д-р Николай Градев е изпълнил изцяло всички минимални национални изисквания по чл. 1а, ал. 2 и ал. 3 от ППЗРАСРБ за заемане на академичната длъжност „професор“ в професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство, като в голямата част от тях минималният праг сериозно се надвишава.

5. Критичен анализ на приложения хабилитационен труд

Основната монография на кандидата по конкурса е със заглавие „Модално-тонални взаимодействия в музиката на Петко Стайнов (върху примери от хоровото творчество на композитора)“. Негов научен редактор е проф. дн Марияна Булева. Трудът е с обем от 171 страници, структуриран в три основни глави, с увод, в който се излагат основните тези на разглежданата проблематика, и накрая (в заключението) се извеждат обобщенията и изводите от цялостното изследване. Библиографията включва над 80 заглавия и автори от различни епохи и националности. В преамбюла на това многоаспектно проучване са маркирани основните опорни пунктове, като акцентът е поставен върху тоналнофункционалните закономерности и взаимодействието им с принципите на модалността. В изследването се експонира виждането, че тя произхождаща от употребата на натуралните диатонички ладове, които от своя страна генерират вариантност и екстра ординарни системни връзки в хармоничния език и композиционната техника на Стайнов на „макроструктурно тонално равнище“, както го нарича авторът.

Този труд си поставя за цел да разкрие ядрото, пораждащо симбиозата между „модалния хоризонтал и тоналния вертикал“, на които се основават не само хармоничните, но и фактурните закономерности в хоровото творчеството на композитора, даващи в последствие отражение върху процеса на формообразуване.

Съдържанието на първата глава е насочено към дефинирането на понятията *интервалова система*, *лад*, *тоналност* и *модалност*, които спомагат за по-нататъшното анализиране и задълбочаване по темата за тонално-функционалните връзки на основавата на старите ладове, явяващи се стилово характерен белег в хоровото творчество на композитора. Тук на преден план авторът очертава общите характеристики на еолийския, дорийския, фригийския и миксолисийски лад, при които седмата степен е на интервал голяма секунда под първата и това обуславя минорния строеж на доминантовото тризвучие (вид ладово характерен акорд), описан в настоящата монографията като „без категорична тоналноцентрализираща насоченост“. Това дава отправна точка при по-нататъшния анализ, следствията от който обрисуват типизацията на Стайновия хармоничен подход посредством широкото застъпване на натуралноладовата променливост (на микроравнище) и свързаната с нея обща интерваловосистема основа. По-нататък в същата глава Градев се спира на музикалното мислене на композитора, в т.ч. на функционалната логика, като отделя специално място на терцовия принцип на хармонична организация, с подчертано присъствие на плагални провеждания (нетипични за Западноевропейската класическа хармония) в резултат на контрапунктичното и ладовофоническо съчетаване (и съпоставяне, разбира се) на мелодически линии, и като следствие — корелацията със структурата на вертикала по отношение на фактурата.

Изключителен интерес представлява темата, свързана с *ладовата мутация на единна диатонична основа* в „резултат на трансформирането на обичайната функционалност“, както посочва авторът. Приведените нотни примери и съждения в тази посока са достойни за адмирации. Те недвусмислено могат да се определят като иновативен подход със сериозен научен потенциал и изключително високо ниво на абстракция. Етимологията на този термин има за основа *интердименсиалното третиране* на еолийско-минорната атмосфера, структурно обособените височинни позиции и самостоятелни субсистеми, разглеждани от един абсолютно нов, по-различен ъгъл, като взаимното проникване на модалния и тоналния принцип по отношение на разглежданата композиционна техника при Петко Стайнов. В края на тази глава от своя труд Градев прави паралели с музиката на Мусоргски (фрагмент из операта „Борис Годунов“), Римски-Корсаков (част от арията на княз Юрий из операта „Сказание за невидимия град Китеж и девицата Феврония“) и Стравински (последните два такта из първа „Котешка люлчина песен“). Тези композитори в творчеството си също използват модалността като форма на излизане от класическото акордообразуване, и по-специално в моментите на финално отвеждане към една (както авторът я определя в следващата глава) „...безтерцова, свършено консонантна по звучност“ тоника.

Втората глава е централна в този труд. Тя се спира на проблематика, свързана с *модално-тоналните взаимодействия* в областта на хармоническата функционалност. Тук подходът на автора е комплексен, т.к. изводите и съжденията му произлизат от взаимопроникването на композиционния, структурния, хармоничния и перцептуалния анализ, което позволява от различни ъгли да се обясни *дифузността* като процес на инфилтрация на

тоналността в една модална среда. На челно място е посочена многовариантността на тоналната функционалност като последица от редица фактори, като един от основните е, че тя се развива в пространства, където утвърдените категории на класическата хармония изгубват своята императивност. Вместо това се наблюдават много по-фини нюанси по отношение на връзките, за които авторът въвежда понятието „квазифункционални“. Тази амбивалентност се обяснява с това, че те като функционалност произхождат от тоналните взаимодействия, характерни за мажора и минора. Потопени обаче в руслото на модалността, където липсва чувствителен тон (поради което и тоналният център губи своята притегателна сила), техните тежнения търпят своеобразен обрат и неизбежна трансформация, поради което те напускат своите консервативни очертания. Квинтесенцията в тази глава е, че „хармоническата система на Петко Стайнов е двуфакторна и в нея тоналният принцип има значението на коренен, основен, а модалният принцип – на привнесен в тоналната система, вторичен“.

Друг ключов момент, на който Градев се спира в тази глава, е въпросът, свързан с „консонантизацията на акордите в сферата на неустойчивостта“. Авторът разнища в детайли *тониалността* и близките родствени връзки между акордите (заедно с тяхната преобразувана функционалност), като последица от модалните интервалови взаимодействия. Изводът, който се налага, е, че музикалното възприятие излиза извън периметъра на трайно натрупваните тонални представи, поради безусловната реорганизация по направление „хармоническо напрежение“ и конвергенцията между устойчивост и неустойчивост, като последица от това преустройство. В този смисъл понятия като „консонантизация на вертикала в сферата на неустойчивостта“ или „дисонантизация на устойчивостта“ не би следвало да

се възприемат като оксиморони, още повече че, както авторът пише, „в музиката на Петко Стайнов се наблюдава тенденция към функционална еманципация на всички консонантни вертикални структури“. Обобщението в края на тази втора глава е, че тоналният и модалният фактор са в относителен паритет — първият допринася със своя динамичен порив, а при втория „на преден план излиза статиката“, и това дава своя принос за „процесуланото развитие“ в музикалното изграждане. Така, перефразирайки автора, балансът между тези две влияния представлява „композионотехнически инструмент на музикалното формообразуване“ при Стайнов.

Третата глава разглежда в дълбочина тоналността в музиката на Петко Стайнов в нейните неklasическите състояния, наред с произтичащите в тях функционални взаимодействия на макро и микро ниво. Фокусът пада върху *модалността като основен, генериращ фактор* за поредица от сложни процеси. Още в самото начало се експонират четирите, според автора, неklasически състояния на тоналността.

Първата от тях е *рехавата тоналност*, която се характеризира с ограничени периметър на тониката, поради паралелното действащи фактори на микроструктурно равнище и „структурно обособени субсистени с изявена ладова характеристика“. Тук авторът говори за т.нар „мекодисонантни Стайнови тоники“ и „тонална рехавост“, при които устойчивостта и дисонантността са в състояние на паритет, поради което се проявява функционалната конвергенция, за която стана въпрос в предишната, втора глава.

При *променливата тоналност*, която авторът на монографията поставя на второ място, двата упорни пункта – началото и краят, са в различни

тоналности, като тук движеща роля играе *паралелноладовата промеливост*, изразяваща се в противоборството между двата тонални центъра.

Третия вид е т.нар. „колебаеща се тоналност“, при която тониката е със сравнително слабо гравитационно поле, поради което функционалността се разпръсква и само определени устойчиви мелодични маркери създават усещането за относителна стройност и стабилност. Тук хармоничната упора придобива функцията на *автономен тонален микроцентър*.

Последният, четвърти вид, е *многозначната тоналност*. Понятието, с което тя е дефинирана, навежда на мисълта, че музикалното развитие протича паралелно в две равноправни тонални сфери. Това състояние създава слуховото усещане за функционална двузначност. Поредността на акордовите вертикали става подвластна на система, базирана на една комплексна структурна бифункционалност.

Тези четири вида тонални проявления надделяват по различен начин в зависимост от временното или преобладаващото състояние на фактурната и хармонична конструкция на музикалната тъкан, подсилени от характерната за Стайнов пролонгация на педалните тонове и пр. Преобладаващият силует на която и да било от тях се определя в зависимост от баланса между тоналния и модалния фактор, като разликите помежду им са въпрос на тълкувание, основано на перцепционния анализ (или както самият автор ги определя като „слухово-интерпретационни процедури“).

Приносът на този труд е, че в един строен и концентриран поток на задълбочени мисли, критична възискателност и аналитична прецизност по отношение на прецизно подбраните нотни примери, Градев разкрива в пълен обем композиционотехническите похвати на Петко Стайнов и неговата хармонична сетивност. Макар и определена в основни линии като двуфакторна, хармоничната поанта в Стайновото творчество се разполага на

няколко равнища на взаимодействие — ладово, хармоникофункционално и макроструктурно (в тонален аспект). Открояването и утвърждаването на модално-тоналните взаимодействия (като градивен материал за постигането на сложни „хибридни структури“) е най-значимият принос на това актуално и перспективно по своя характер изследване. Искрено се надявам, че то би се радвало на здрав интерес в музикалните среди, не само у нас, но и навред, отвъд пределите на страната.

6. Цитирания

Красноречиво доказателство за високостойността присъствие на доц. д-р Николай Градев в средите на музикалната научна общност е позоваването на неговите трудове и публикации. Значими негови мисли и приноси във връзка с научните му изследвания са цитирани в реферирани, индексирани и рецензирани издания общо 26 пъти, в т.ч. монографични трудове, студии, статии и др. вид публикации, от автори като проф. дн Марияна Булева, проф. Ростислав Йовчев, доц. д-р Снежина Врангова, доц. д-р Пенка Марчева, д-р Елена Каралийска-Тръпкова и докторант Ния Бонева.

7. Лични впечатления

Познавам кандидата от близо 43 години, тъй като сме учили заедно в един и същи клас на Музикалната гимназия в Плевен и сме най-близки приятели от тогава. В последствие и двамата продължихме образованието си в БДК, понастоящем НМА. В този смисъл ми е непосилно за изразя хладна и формална академична безпристрастност, пишейки настоящото становище. Въпреки това вярвам, че казаното (написаното) от мен ще се приеме като обективна истина, още повече че всеки един член на настоящото научно жури познава доц. Градев, и подобно на мен е свидетел на неговото творческо,

научното, педагогическото и академично израстване. Това, което най-високо ценя у него, е всеобхватността на музикалнотеоретичните му познания, постигнати благодарение на изключителната му упоритост, търпение и ученолюбие; удивителната памет и светкавична мисъл, които наред с аналитичните му способности и възможност за постоянна концентрация му позволяват достигането до най-дълбоки нива на научна абстракция. Красноречивият изказ и високият стил на писане, подкрепени с богат терминологичен запас, са отличителна черта на нашия уважаван колега и приятел. В личен план доц. Градев е човек достоен, почтен и честен, изцяло отдаденост на изкуството, учениците, студентите, колегите, приятелите и хората от най-близкото му обкръжение, и не на последно място — добър християнин.

8. Критични бележки и препоръки

Нямам.

9. Финални обобщения и оценка по кандидатурата на доц. д-р Николай Градев за заемане длъжността професор по хармония

Разгледах в детайли предоставените документи по конкурса и публикации. Прочетох неколkokратно хабилитационния труд и смятам, че научни приноси и постижения на кандидата са високостойности и достойни за най-висока оценка и признание. Потвърждавам, че всичките предоставени материали отговарят на изискванията, посочени в Правилника на НМА „Проф. Панчо Владичеров“ за прилагане на ЗРАСРБ, като по този начин давам **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА** на кандидата по конкурса за ПРОФЕСОР ПО ХАРМОНИЯ д-р Николай Стефанов Градев (до този момент заемаш длъжността доцент, със заповед на Ректора на НМА от 19 март 2015 г.).

10. Заключение

Препоръчвам на научното жури да се обедини около кандидатурата на кандидата за професор по хармония за нуждите на катедра „Теория на музиката“, като предложи на Факултетния съвет избора на доц. д-р Градев за заемане на академичната длъжност ПРОФЕСОР в професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство.

София

6 февруари 2023 г.

Представил становището:

доц. д-р Веселин Караатанасов
СУ „Св. Климент Охридски“
външен член на научното жури